

Kingo gav salmesangen vinger

Musikalsk væversøn blev biskop og fik en salmebog opkaldt efter sig, som blev brugt i mere end 200 år

Af Bettina og Peter Noer
Historisk glimt

Slægten Kingo kom fra Skotland. En søn blev væver, og dennes søn, der blev født i 1634, blev opkaldt efter sin farfar – indvandre- ren Thomas Kingo. Den unge Thomas Kingo læste teologi, og han overlevede både pesten i 1655 og at blive skudt i 1659 under krigen mellem Danmark og Sverige.

I 1668 blev han sognepræst i Slangerup, og han skrev i 1671 et vældigt

hyldestdigt ved kong Chr. V's salving. I 1674 udgav han første del af sin epokegø- rende »Aandelige Sjunge-Koor« med sine egne syv morgen- og syv aftensalmer. Det var et nationalt-kristeligt kampskrift, der skulle vise det danske sprogs storhed og vække til aktiv kristen tro. Dette banede vejen til Kingos virke som biskop i Odense fra 1677 til 1703.

En flamingo blandt spurve

Kingo er af Grundtvig blevet kaldt »Psalmisten i det danske kirkekor«. Piet

Hein har under pseudonymet Kumbel også udtrykt sin anerkendelse af Kingo med følgende rim: »Mangen digter her til lands – var en spurv i tranedans. Men sal- misten Thomas Kingo – var blandt spurve en flamingo.«

Kingo gav den danske salmesang vin- ger. Han oversatte ikke udenlandske sal- mer, men digtede selv på dansk med høj digterisk og teologisk kvalitet. Vi har 234 versrige salmetekster af Kingo, hvoraf tre morgensalmer fra udgivelsen i 1674 stadig er meget benyttede: »Vågn op og slå på dine strenge«, »Rind nu op i Jesu navn« og »Nu rinder solen op«.

Desuden er Kingo en stor påskesalme- digter. Hans mest kendte påskesalme er »Som den gyldne sol frembryder«, hvor sidste vers desuden er blevet til en elsket lille selvstændig takkesalme: »Tak for al din fødsels glæde, tak, o Jesus, for dit ord.«

En anden Kingo-salme, som ofte bliver sunget, er »Skriv dig Jesus på mit hjerte, du min konge og min Gud!« Denne lille salme på et enkelt vers er taget fra en lang- fredagssalme på 29 vers.

Salmebogsudgiver

I 1683 overdrog kong Chr. V den ærefulde og krævende opgave til Kingo at udgive en

Salmebøgerne er generelt de bøger, folk har gjort mest ud af at udsmykke. Man gjorde, hvad man magtede med sin økonomi. Den ældste Kingo-salmebog i vores samling er fra 1706. Den er fornemt indbundet i cremehvidt fløjel med sølvspænder og beslag. Den næst- ældste er fra 1714. Den er indbundet i almin- deligt brunt læder, men forsynet med nogle messingbeslag for at beskytte bogen.

Senere i 1700-tallet var det ikke ualmind- deligt at indbinde i pergament, lavet af fint hvidt skind fra får, kalve eller geder. Skulle det være ekstra fint udsmykkede man pergamentbindet med farver.

En sjælden indbindingstype er tvillingebind. Den hører primært hjemme i sidste halvdel af 1700- tal- let – og netop oftest på Kingo-salmebøger. Salme- delen åbnes fra den ene side af bogen. Kollekt- er og tekster til brug i gudstjenesten åbnes fra den anden side. Det var en meget brugsvendig og ganske mo- derne metode. Flere ugeblade og reklamer bruger i dag samme metode, så man har to forsider!

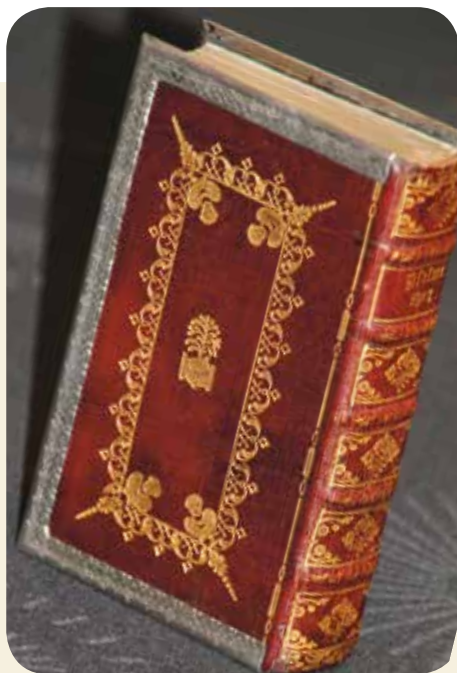

ny salmebog til brug i de danske og norske kirker. Der manglede salmer, som passede til gudstjenestens bibeltekster, og det skulle den nye salmebog råde bod på. Men det store arbejde som digter og redaktør – ved siden af embedet som biskop – tog sin tid, og først i 1689 var Kingo klar med første halvdel af salmebogen. Den blev kaldt »Vinterparten«, fordi den dækkede søndagene fra første søndag i advent til påske. Kong Chr. V autoriserede i januar 1690 »Vinterparten« til brug i kirkerne.

Men Kingo var ikke blot salmedigter og redaktør. Han havde også ansvar for trykningen af salmebogen og stod til at få en stor fortjeneste. Nogle blev misundelige på Kingo, og de fortalte kongen, at Kingo ville komme til at tjene 220.000 rigsdaler. Den enevældige konge annullerede derpå i februar 1690 indførelsen af »Vinterparten«. Salmebogen blev altså lagt på is efter fire uger! Og de allerede trykte eksemplarer var så godt som værdiløse.

Salmebog uden numre

I 1696 skrev Kingo atter til kong Chr. V, hvorefter en salmekommission uden Kingo blev nedsat. I 1699 blev »Den forordnede Ny Kirke Psalmebog« autoriseret. Denne salmebog fik det folkelige navn »Kingos Salmebog«. Den indeholdt 300 salmer, hvoraf 85 var skrevet af Kingo.

Den var uden salmenumre og fulgte blot kirkeåret, så det var nemt for præsten at vælge salmer, for der var kun få valgmuligheder ved de enkelte søndage.

Kingos Salmebog blev brugt i 1900-tallet

Selv om folkekirken officielt fik nye autoriserede salmebøger i 1740, 1778, 1798, 1855 og 1898, fortsatte brugen af Kingos Salmebog i mange menigheder. Fra midten af 1800-tallet udgav man salmebøgerne med numre på salmerne. Der blev også udgivet tillæg, og nogle steder satte man et billede af den lokale kirke på titelbladet. Det har vi et eksempel på fra 1894 med en af vore egne fire kirker, Outrup Kirke på Mors.

I menighedsrådsprotokollen fra en anden af vore kirker, Dragstrup Kirke, kan man læse, at det først var i 1904, at

man i dette sogn opgav brugen af »Kingos Salmebog« og indførte den nye, der var blevet autoriseret i 1898. De mellemliggende fire autoriserede salmebøger sprang man over. Sådan var det mange steder!

I Norge var tendensen den samme. Omkring en tredjedel af de norske kirker brugte i midten af 1800-tallet stadig »Kingos Salmebog«. Ét sted i Danmark havde mange en helt særlig kærlighed til »Kingos Salmebog«. Det var hos de stærke jyder på egnen mellem Vejle og Horsens, hvor man langt op i 1900-tallet trykte nye udgaver af »Kingos Salmebog«.

Også på Færøerne har man haft en særlig tradition med Kingo-sang, som vi selv havde den glæde at opleve på en studietur til Færøerne. Den dybe tone i Kingos salmer har i århundreder ramt mennesker i hjertets inderste. ■■

Bettina og Peter Noer har været præstepar på Mors siden 1996. Denne artikel er den anden i en serie artikler, hvor Bettina og Peter Noer giver glimt fra salmebøgernes historie.

Se også

Bettina og Peter Noers hjemmeside: salmebog.com

Denne meget fornemme og velholdte Kingo-salmebog er fra 1770 og udsmykket af en københavnsk sølvmed.

Denne salmebog fra 1785 er forsynet med Chr. VII's monogram.

Den rødfarvede læderindbinding var særlig fornem, og nogle mener, at den i 1700-tallet var forbeholdt kongehuset.